

MCA CHICAGO’NUN MİMARİ TASARIM SÜRECİ VE MİMARİ JOSEF PAUL KLEIHUES; ÇAĞDAŞ MÜZE MİMARİ TİPOLOJİSİ VE DOĞAL VE YAPAY AYDINLATMA İNCELEMELERİ

Yrd. Doç. Dr. Meltem GİRAY¹

Özet

1950 sonrasında Amerika’da ünlü mimarlar tarafından özgün plan tasarımı olarak inşa edilen ‘Chicago Çağdaş Sanatlar Müzesi’, Çağdaş Sanatlar Müzelerinin anıtsal mimarisinin önemli örneklerinden bir tanesidir. Berlin’li mimar Josef Paul Kleihues’in Amerika’da, yaptığı ilk mimari tasarım ve uygulamadır. Avrupa’da yapmış olduğu ve kökeninde Roma mimarisinin etkileri bulunan müze yapılarıyla tanınan Kleihues, MCA müzesini tasarlarken, Roma mimarisi ve Chicago kent mimarisinden oldukça etkilenir. Chicago tipi mimari tarzın yaratıcısı olan mimarların eserlerini inceleyen Kleihues, William Le Baron Jenney, David Adler, Louis Sullivan, Daniel Burnham, John Root gibi mimarları incelemiştir ve özellikle Mies van der Rohe’un modernist, kare gridlerle tasarlanan geometrik mimarisini, Chicago kent mimarisiyle bütünleşen MCA müze mimarisine uygulamıştır.

Kleihues’un MCA yapısının planı, modernisttir ve sert simetrik tasarımı planda dikkat çeken ilk süreçtir. Üç katlı olarak tasarlanan yapının simetrik üç bölüme ayrılan batı cephesinin merkezinde yer alan ana giriş kapısına, bir kat yüksekliğinde merdivenlerle ulaşılır. Yapıya hakim renk, beyazdır. ve alüminyum dur, ikonik merdivenler siyah granittir. Cephelerde, hint kireç taşı zemin üzerinde kullanılan dökme alüminyumlarla dikkati çeker. Malzeme kullanımı klasik geleneği işaret ederken, basit ve yalın stili, dekorasyondan kaçınan tarzıyla tamamen modernisttir.

Sonuç olarak, Kleihues’un MCA Müzesi, seçkin bir mimari üslup, Chicago tipi mimariyle benzerlik taşır. MCA müzesi, Chicago mimarisinin tarihsel değerlere bağlı dekoratif süslemelerden uzak pragmatik ve işlevsel özelliklerini taşımakta olmasına rağmen, iç ve dış mekan tasarımları özgün uygulamalar ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Josef Paul Kleihues, Çağdaş Sanat Müzeleri, Chicago Mimarisi, Müze planı, Müze cephe tasarımı, Mimari Müze kimliği oluşumu, Doğal Aydınlatma.

MCA CHICAGO’S ARCHITECTURAL DESIGN PROCESS By JOSEF PAUL KLEIHUES; A CONTEMPORARY ART MUSEUM’S ARCHITECTURAL TYPOLOGY AND NATURAL/ ARTIFICIAL LIGHTING STUDIES

Abstract

The ‘Chicago Museum of Contemporary Art’, which was built as a unique plan design by famous architects in America after 1950, is one of the most important examples of the monumental structures of Contemporary Arts Museums as well as the first architectural design and practice of the Josef Paul Kleihues. Kleihues, who is known in Europe because of his museum constructions with the influences

¹ Beykent Üniversitesi, İç Mimarlık Bölümü; giraymeltem@gmail.com

of Roma architecture at its origins, is highly influenced by Chicago city architecture when designing the MCA museum. Inspired by architects who are creators of the Chicago-style architectural style, Kleihues is particularly influenced by the geometric architecture of Mies Van der Rohe, designed with the famous square grids.

The plan of Kleihues's MCA structure is designed as rigid symmetrical forms. The three-storey structure is accessed by stairs at a height of one level to the main entrance door located at the center of the west side ceiling, which is divided into three symmetrical sections. The predominant color of the building is white limestone. The facades attract attention with the cast aluminum used on the gray coated floor. While the use of materials points to the classical tradition, the simple style is completely modernist in the style of avoiding the decor.

As a result, Kleihues' MCA Museum resembles a Chicago-type architect known as an outstanding architectural style. However, the MCA museum, to some extent, reveals the original work of interior and exterior designs, although Chicago architecture is inherently far from pragmatic and functional as far as historical decorations are concerned.

Keywords: Josef Paul Kleihues, Contemporary Art Museums, Chicago Architecture, Natural Lighting.

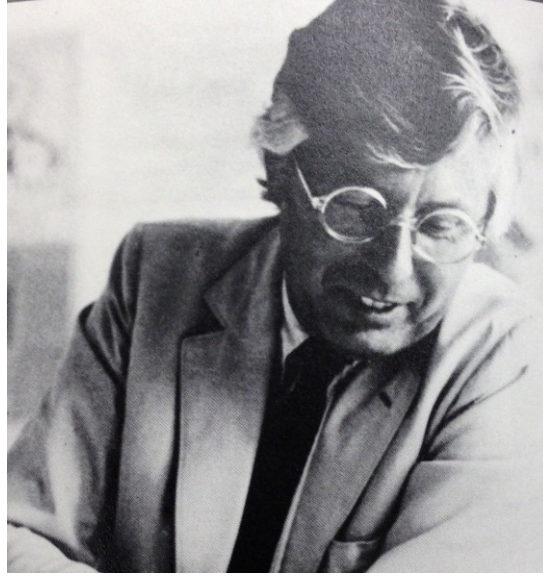
Giriş

Chicago'da, 1964 yılında, bir grup koleksiyoner, sanat eseri satıcısı olan galeri sahipleri, sanatçı, sanat eleştirmeni ve mimar bir araya gelerek, kentin bir sanat müzesine gereksinimi olduğu ve bunu hak ettiği görüşü çevresinde birleşerek, içeriğine uygun çağdaş sanatlar müzesi açılması için çalışmalar yapmaya başladılar. Başlangıçta bir enstitü olarak kurumlaşan topluluk; tasarladıkları müze yapısının, deneysel sanatlara ve sergilemelere açık, 'Die Kunsthalle/Sanat Salonu' formatında olmasına karar verir. Kentin merkezinde, müze olarak işlev kazandırabilecekleri bir yapı bulmak, öncelikli hedefleri arasındadır. Bu bağlamda, 1967 yılında, 237 East Ontario caddesinde (eski playboy genel merkezi) küçük bir binayı sanat merkezine dönüştürerek kapılarını topluma açarlar. Küratör ve sanat tarihçisi Jan van der Marck'ın yönetiminde; yenilikçi sergiler, konferanslar, sempozyumlar, yuvarlak masa tartışmaları ve müzikal gösteriler ile filmlerle çağdaş bir sanat salonu oluşturulur. Kurucuların amacı; 20. yüzyılın ikinci yarısının çok yönlü sanat ifadelerinin uygulayıcıları olmak ve sanat salonlarını modernizm ötesinde çağdaş sanat etkinliklerinin gösteri merkezleri olmalarını gerçekleştirmektir.

Chicago Çağdaş Sanatlar Müzesi/ MCA Mimarı Josef Paul Kleihues

Kleihues, 1933 yılında Westphalia, Almanya'da doğar (<http://www2mcacheicago.org/about/building>). 1955-1957 yılları arasında Stuttgart Üniversitesi ve 1957-1959 yılları arasında Berlin Teknoloji Enstitüsü'nde eğitim görür (Fotoğraf 1). Mezuniyeti sonrası, Paris Ulusal Güzel Sanatlar Okulu'na bir sene devam eden Kleihues, daha sonra Batı Almanya'da Peter Poelzing Mimari'de çalışmaya başlar (<http://architectuul.com/architect/josef-paul-kleihues>). 1962 yılında Hans Heinrich ile kendi mimari ofisini kurar. 1971 yılında çağdaş şehir planına aykırı olarak, geleneksel bir tipolojiye sahip Berlin Blok Planı'nda, daha sonraki çalışmalara temel oluşturacak olan 'Blok 270'i tasarlar². 1973 yılından itibaren Kleihues mimari tasarım ve teori başkanlığını üstlenir.

2 Haberlik ve Zohlen, *Baumeister des Neuen Berlins*, 85. Scharoun, *II. Dünya Savaşı'ndan sonra şehrin ilk planlarından birinin yazarı olurlar: 'Kolektif Plan' olarak adlandırılan bu tartışma yoğun bir şekilde yapılır ve asla gerçekleşmez. Kleihues, 'Kentin İmha Edilmesinden Kritik İmarına'*, 395.

Fotoğraf: 1 Josef Paul Kleihues

(<http://www2mcachechicago.org/about/building>).

1979-1987 yılları arasında IBA'ya başkanlık görevine getirilir. 1986'dan itibaren Dortmund Üniversitesi'nde tasarım ve şehir planlama başkanı olarak görev yapar. 1986-1991 yılları arasında New York'taki Cooper Union'daki Irwin S. Chanin Profesörü ve 1994'ten 1998'e dek Duesseldorf'ta bulunan Kunstakademie'de profesör olarak çalışır. 1979-1987 yılları arasında Internationale Bauausstellung Berlin IBA direktörlüğünü yapar. 1987'de Yale Üniversitesi Mimarlık Enstitüsünde misafir profesörü olarak görev alır (Childs, 2004). Bunun yanı sıra Kleihues, kentin 'kritik rekonstrüksiyon' konseptini yayar. Josef Paul Kleihues, yenilikçi ve şaşırtıcı, çağdaş strüktürlerde göze çarpan bir mimardır. Kleihues'un, sadece Batı Almanya'da değil, Birleşik Devletler dahil uluslararası alanda çok sayıda mimari tasarımına rastlamak mümkündür

(<http://www.independent.co.uk/news/obituaries/professor-josef-paul-kleihues-6162035.html>),(<http://yapidergisi.com/makaleicerik.aspx?MakaleNum=37>).

Kleihues özellikle bu ekolün önde gelen isimlerinden olan Louis Sullivan ve Danmark Adler'den etkilenmiştir (<http://www2mcachechicago.org/about/buing>). Sullivan mimaride estetik problemini, gereksinim ve olanakların bir alt başlığı olarak ele almıştır. Sullivan'ın mimari tasarımlarını "form işlevi takip eder" felsefesi şekillendirmiştir (Siedler ve Niggemeyer, 1964). Kleihues'a göre; "Yeni mutlu olmeye yetecek kadar yeni değildir. Günümüzde yeni bir şey keşfetmek çok güçtür. Sadece mevcut üzerinde ciddi bir şeyler yapmalısınız ve ona yeni bir karakter sunmalısınız. Bunu Pisagor'dan beri matematikçilerin ve geometricilerin ilgilendiği, mimarinin "karesiyle" görebilirsiniz. Böylece kare sıkıcı ve gereksiz olmaktan çıkar. Takdir edersiniz ki, biz her zaman bununla var olanı yeniden inşa ettik. Tek soru, bunun tarihsel görüntüye ne kadar uygun olduğudur."

(<https://m.flickr.com/#/photos/snarlingsguirrel/4281546081>). Kleihues'un bu düşüncesi kendisinin Şiirsel Rasyonalist tarzının bir özeti olarak yorumlanabilir ³.

³ Kleihues'un mimarlık anlayışı, aynı zamanda "poetic rationalism/ şiirsel rasyonalizm" ya da "dialectic architecture/ diyalektik mimari" olarak tanımlanır; Bkn, Kleihues, "New building areas, buildings and projects, 6"

Dönüşüm ve Gelişim Projesi Olarak Chicago Çağdaş Sanatlar Müzesi (MCA)

MCA müzesinin Chicago mimarisindeki yerini alma süreci ve ön planda tutulan ‘fonksiyon’ tasarımın temelini oluşturmuştur. Yeni MCA dönüşüm projesinin öncesinde başlayan, Çağdaş sanat etkinliklerine hizmet edecek mekan tasarımlarını karşılayan müze kompleksi oluşturmayı hedeflemektedir. John Cage ve Fluxus sanatçıları Alison Knowles ve Dick Higgins’in ilk etkinliği olan ‘What Did You Bring?’ ile çizgisini belirler. Ve bu etkinliği aynı şekilde çağdaş kavramlar doğrultusunda takip eden bir çok Happening ve avant-garde performanslarla, interdisipliner sanat merkezi olduğunu kanıtlar. Dan Flavin’in ilk solo şovunda, neon tüplerinden oluşan enstelasyonu, müzenin orijinal galerisini aydınlatır. Ayrıca, Chicago’nun batı yakasında Lawndale’de bir sanat stüdyosu, kütüphane ve sınıfları bulunan bir mahalle sanatı merkezi kurmak için bir pilot program olarak tasarlanan Art and Soul’da Conservative Vice Lords, Inc ile ortaklık kurar. 1969 yılında, Amerika Birleşik Devletleri’nde, Christo ve Jeanne Claude tarafından, 15 Ocak 1969 tarihinde, estetik amaçlı enstalasyon, sarılarak paketlenen ilk müze yapı uygulaması olarak tarihteki yerini alır. Katranlı kahverengi-yeşil boyalı muşamba ile orijinal yapıyı etkileyici bir biçimde kapladığı enstalasyonu ile, MCA, sanatçıların sıra dışı sanat gösterimine hazırlanır. Yapıya daha büyük bir varlık ve görünürlük kazandırmak ve iklimsel kar yağışının daha dramatik bir şekilde yapıda kontrast oluşturması için tasarlanmıştır, amaç yapıyı şehir ölçeğinde daha görünür ve davetkar kılmaktır ve uluslararası boyutta dikkatleri üzerinde toplamayı başarmıştır. Aynı yıl müze, ‘Art by Telephone/ Telefonla Sanat’ konseptli etkili bir sergi düzenler. John Baldessari, Sol LeWitt, Bruce Nauman ve Robert Smithson gibi sanatçılardan alınan telefon talimatlarını izleyerek, sanat eserlerinin yerlerini değiştirdikleri bir konsept sergi düzenlenir. Bu etkinliklerle döneminin sanat gündemine giren MCA sanat salonu, 1960’ların anlayışını yansıtan sanat hareketleriyle yön bulur ve döneminin en önemli sanat merkezi olarak tanınır.

MCA 1970’li yıllarda, birbirinden önemli sanatçılara sergiler açmaya devam eder. Roy Lichtenstein, Robert Rauschenberg ve Andy Warhol’un kişisel sergilerine ev sahipliği yapar. On yıl boyunca, düzenli sergiler ve sıra dışı çağdaş etkinliklerle ‘Sanat Salonu’ndan/Kunsthalle’den’, eserlerin toplandığı müze oluşumuna geçer.

MCA, kent ve sokaklarda sanat etkinlikleri programını tasarlar ve uygular. ‘Halk İçin Duvar’ resimleri olarak tasarlanan etkinlik için dört sanatçı seçilir. Chicago mahallelerinde duvar boyutlarında paneller hazırlanır. Lee Bontecou’nun eserlerinin büyük görüntüleri 1972 yılında ve Frida Kahlo’nun eserleri 1978 yılında bu panellere yansıtılır. Aynı zamanda, elektronik sistemler içinde çeşitli film serileri ile programlar geliştirir. Von Freeman, Philip Glass, Steve Reich, Trisha Brown ve bunun gibi çağdaş sanatçılar tarafından konferanslar ve performanslar düzenlenir. 1975 yılında, Chris Burden’in, ‘Bodyworks’ performansı olan ‘Chris Burden’s Doomed/Chris Burden’in Kötü Sonu’⁴ MCA’nın sanata multidisipliner yaklaşımını tanımlar ve örnekler.

1968 yılında sanatçı, Venezuela’lı heykeltıraş Marisol Abakanowicz’un eserlerini Amerika’da ilk kez sergilemesi ve başışlaması müzeyi yapılandırarak koleksiyonun ilk adımını oluşturur. Yönetim Kurulu 1974 yılında resmen kalıcı koleksiyon yapmak üzere sistemi yeniler ve devam eden en çağdaş sanat gösterimlerinin yanı sıra, büyüyen koleksiyonlarla, daha geniş bir mimari alana olan ihtiyaç artar. Kuruluşunun onuncu yılında, bu genişlemeyi kolaylaştırmak için, sanat salonunun bitişiğinde yer alan üç katlı bir konut satın alınır.

Genişleyen müze alanı ile 1980’ler ve 1990’ların başında deneysel çağdaş sanat için önemli bir

⁴ Bu ünlü eserde; MCA çalışan olan Dennis O’Shea, Burden’in erişebileceği yerde, camın arkasına bir su kabı koyarak, 40 saatten fazla bir süre boyunca, geniş cam bölmesinin arkasında galeri katında, performansını sona erdirene kadar, yatmaktadır.

‘Müze’ yapısının platformu olarak kurulmuş olur. MCA yeni oluşturulacak müzenin kimliğini güçlendirmeye devam eder. Jeff Koons’un ilk solo sergisini düzenlediği müze olarak tarihe geçer ve eserlerine ev sahipliği yapar. Bu yıllarda açılan, Martin Puryear (1980) ve Jenny Holzer (1987) gibi sanatçıların sergileriyle, bu sanatçıların ve eserlerinin toplumla buluşturulmasını sağlar. Vito Acconci (1980), Nam June Paik (1982), Nancy Spero (1988) ve Robert Mapplethorpe (1989), Romare Bearden (1991), Robert Rauschenberg (1992), Lorna Simpson (1993) ve Andres Serrano (1995) sergileri, müzenin Çağdaş sanatın merkezi olduğunu belirler. John Cheever gibi önemli yazarlar tarafından yapılan sanat okumaları, Studs Terkel’den Lucy Lippard’a kadar uzanan konuşmacı etkinlikleri, Laurie Anderson gibi sanatçıların performansları, eğitim programlarının göstergesidir.

Durmadan gelişerek süren etkinlikler nedeniyle, yeni bir mimari yapı ihtiyacı duymaya başlayan müze için, 1990 yılında, Illinois Ulusal Muhafız Birliği Chicago Avenue Armory sitesi ile 99 yıllık kiralama sözleşmesi imzalanır.

Bu arada, ‘müze’ olarak kullanılabilmesi için, iyi planlanmış bir mimari yapıya olan ihtiyaç nedeniyle, bir mimari tasarım binasının yaptırılması için çalışmalar başlar. 1991 yılında MCA’nın rekonstrüksiyonu için bir yarışma düzenlenir. Mimar Josef Paul Kleihues, yaklaşık iki yüz katılımcı arasından birincilik ödülünü kazanır ve MCA binasının mimari uygulaması ve proje revizyonu için hazırlanır. Düzenlenen yarışmayı kazanan Josef Paul Kleihues; *“Chicago’yu çok sevmiş biri olarak, MCA’nın komisyonu benim en büyük hayallerimi gerçekleştirmeme önayak olacaklarını hissediyorum”* diyerek tasarladığı Çağdaş Sanat Müzesi tasarım projesini MCA Müzesi için özel olarak geliştirdiği planıyla uygular.

MCA Müzesinin Mimari Tasarım ve Malzeme Özellikleri

Fotoğraf: 2 Chicago Çağdaş Sanatlar Müzesi

(<http://wibiti.com/images/hpmain/557/289557.jpg>13.05.2017, 10.00).

Kleihues, MCA yapısının tasarımında fonksiyonun önemini vurgular. Basitlik, açıklık hissi ve huzur, aynı zamanda transparanlığın karşılıklı etkileşimi, Chicago kent yapısına uygunluk. Yeni MCA müzesi, müze mimari yapı tasarımını anahtar kelimelerle tanımlar.

Kleihaus, müze mimarisinin tasarımı aşamasında, müze mimari fonksiyonunu ön planda tutarken, müzenin Chicago şehrindeki eşsiz lokasyonunu ve Chicago mimari tarihi içerisindeki yerini ve konumunu belirlemiştir (Fotoğraf 2). Chicago Çağdaş Sanatlar Müzesi MCA, 220E Chicago Caddesi, Illinois’de Josef Paul Kleihues tarafından tasarlanan MCA binası on bin metrekare alan üzerine kırk beş milyon dolar bütçe ile yapılmıştır (<http://www.kleihues.com/index.php?aid=139-3>).

Müze, Michigan Bulvarı ve Michigan Gölü arasındaki şehir parkı arazisinin uzatılmış bir aksın ortasında, Ulusal Muhafız Ordusu'nun eski yerinde, çevredeki gökdelenlerin yükselen duvarları arasında (Fotoğraf 3), sanat müzesi için tasarlanmış dengeli, statik ve geometrik formlu dokusuyla göze çarpar (Anonim 1991). Kleihues MCA binası tasarımında kentin genel mimari üslubu olan Chicago Ekolü'ne uygun bir stil kullanmıştır. Müze tasarımı Chicago şehir planı ve cepheleri, kare ızgara sisteminden esinlenerek tasarlanmıştır (Kamin, 1996). Buna ek olarak Kleihues dış cepheden iç cepheye kadar kare formu bir birim olarak tüm tasarımda kullanmıştır. Binanın ön ve arka cephesine bakıldığında (Fotoğraf 4) konstrüksiyonda Chicago Ekolü etkisi açıkça görülmektedir.

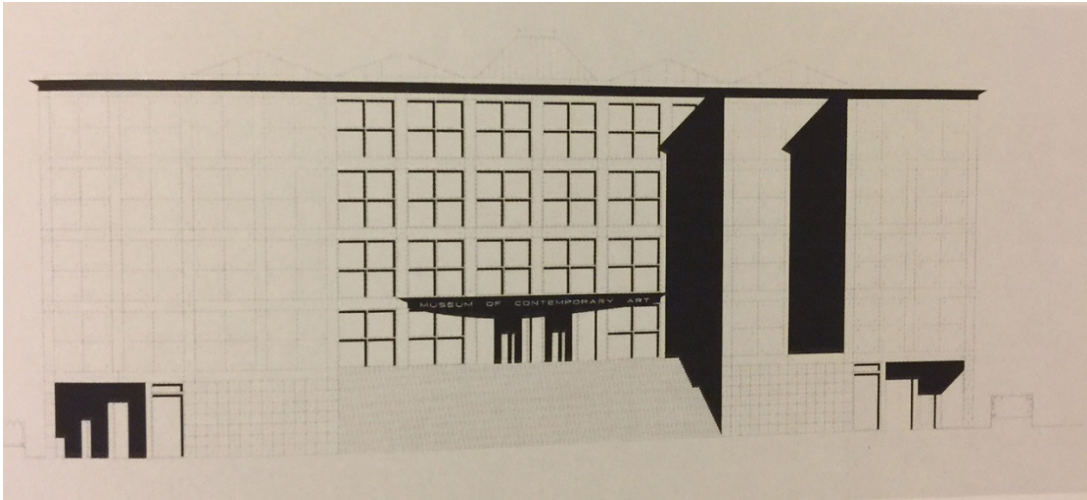
Fotoğraf: 3 Etrafı Gökdelenlerle çevirili olan MCA Müzesinin Giriş cephesi çevrenin mimari dokusuyla uyum içindedir.

Klasik oranlarla kurduğu bağları kapsayan yaygın ve enine planıyla Chicago mimarlık tarihini temsil eden kuramlara göndermeler yapar. Kleihues, planladığı yapının kat ve özellikle de cephe tasarımlarında, Chicago şehir planının ızgara formunun kare bölünmelerini, görünür boyutlara getirerek mimarisine temel olarak aldığını belirtir.

Fotoğraf: 4 MCA Binasının arka cephesine bakıldığında, konstrüksiyonda Chicago Ekolü etkisi açıkça görülmektedir.

Kleihues, Chicago Mimarlık Okulu'ndan yalnızca plan tasarımı olarak yararlanmaz (Fotoğraf 5). Aynı zamanda müzenin inşaat malzemeleri seçimini, kent mimarisini inceler ve bu okulun izinden yürür. MCA Binasını ön cephesine bakıldığında, konstrüksiyonda Chicago Ekolü etkisi açıkça görülmektedir. Kleihues, özellikle Louis Sullivan, Mies Van Der Rohe ve Dankmar Adler'in mimari yapılarında dökme demir ve bronz kullanımı üzerinde yaptığı araştırmaları değerlendirir. Kleihues dış cephede, Sullivan'ın dökme demir ve bronz kullanmasına karşın, daha kolay şekil alabilen ve çeşitli alaşımlarla sertleştirilebilen alüminyum kullanır. Cephesinde, Hint kireç taşı uygulaması üzerine, dökme alüminyum uygular.

Fotoğraf: 5 Cephe çizimi. Giriş Cephesinde tasarımında yükseklik etkisi yaratan elemanlar.

(Lampugnani & Sachs, 1999, 135)

Demirin aksine paslanmayan bu metal demire kıyasla daha dayanıklıdır. Metal malzemelerin, cephe için güçlü ve sürdürülebilir kavramları kapsamında MCA müzesi cephesini tasarlar. Kleihues dış cephede, hava koşullarına ve dış etkenlere daha dayanıklı olan pişirilmiş indiana kireç taşı ile alüminyumunu birleştirirken, zaman içinde, atmosferik koşullar nedeniyle malzemelerin yaşlanacağını öngörerek, alüminyumla eşit koşullarda benzer bozulmalar geçireceğini saptadığı sıcak Indiana kalkerli ile kat ayrımlarının yapılmasının uygunluğunu düşünür. MCA binasının tabanındaki açık renkli, doğal Indiana kalkerli, doğal kireç taşı tarzı binaya komşu olarak yükselen ikonik ‘Su Kulesi’ ve ‘Pompa İstasyonu’ ile de bir ilişki kurar.

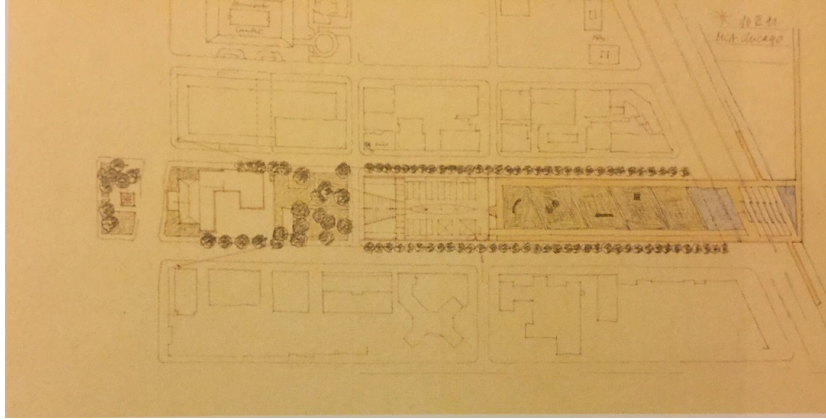

Fotoğraf: 6 MCA/Chicago Çağdaş Sanatlar Müzesi Ön Cephe Tasarımı

(<http://www.10best.com/destinations/illinois/illinois/magnificent-mile/attractions/museum-of-contemporary-art-chicago/> 25.05.2014, 15.52).

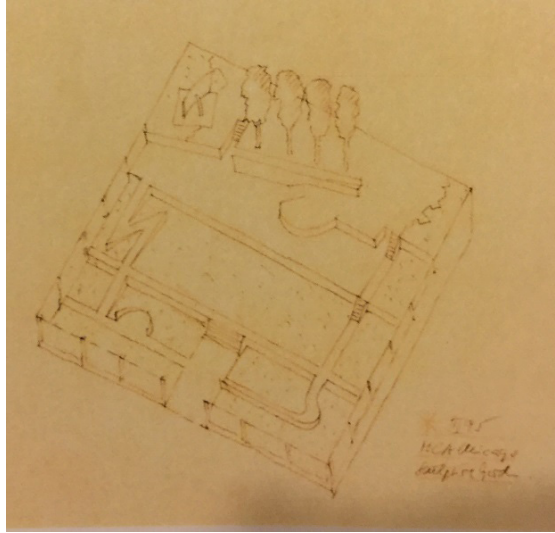
MCA'nın cephesinin en ikonik özelliği; Kleihues tarafından, Acropolis'in girişinden esinlenilerek tasarlanan, yapının asal giriş kapısına uzanan ana giriş merdivenleridir. Yaz mevsiminde yerel ve yabancı ziyaretçilerle renklenen ön giriş, Acropolis'in orijinal Propylaea'sından veya ağ geçidinden esinlenerek tasarlanmıştır. Ön cepheden bakıldığında merdivenin iki yanında, müzenin bir uzantısı olan MCA Plaza'nın işlevselliğini arttırmak ve girişte kullanılan heykelleri konumlandırabilmek için, tasarlanan kaideler Acropolis'den esinlenilerek planlanmıştır (Fotoğraf 6). Acropolis'in girişinden esinlenilen ana giriş merdivenleri aynı zamanda. Mimar Karl Friedrich Schinkel tarafından yine Acropolis referansı olarak tasarlanan Altes Müzesi'ne göndermeler yapmaktadır. Ön cepheden bakıldığında, müzenin bir uzantısı olan MCA Plaza'nın işlevselliğini arttırmak ve girişte kullanılan heykelleri konumlandırabilmek için merdivenin iki yanına yerleştirilen kaide formları da Acropolis'in etkilerinin Chicago MCA Müzesi tasarımına yansıdığını belirler.

Yapının Mimarı olan Josef Paul Kleihues, MCA binasının mimari özelliklerini; “MCA'nın tasarım özellikleri, Sadelik, açıklık ve huzur'un yanı sıra, şeffaflık ve tutarlılık arasında kurulu olan etkileşimdir“ (<http://www2.mcachicago.org/about/building>). tümcesiyle açıklar (Fotoğraf 7-8).

Fotoğraf: 7 Josef Paul Kleihues'ın MCA planı üzerinde yaptığı ilk desen çalışmaları.

(Lampugnani ve Sachs, 1999, 133)

Fotoğraf: 8 Josef Paul Kleihues'ın MCA planı üzerinde yaptığı ilk desen çalışmaları.

(Lampugnani & Sachs, 1999, 133).

Kleihues, basit ama zarif mimari tasarımıyla, modernist cam kutunun işlevsel estetiğini canlandırmaya çalışan şiirsel rasyonalizm teorisi ile tanınmaktadır. MCA için yaptığı tasarım, bu teoriyi destekler. Sanatın sergilenmesi, korunması ve aynı zamanda da izleyicileri eğitmek, eğlendirmek için geliştirdiği planlarla binanın işlevselliği artar (Muriel, 1980, s.430). Çağdaş Sanat Müzelerinin öncü örnekleme olarak düşündüğü mimari tasarımının asal işlevi; geçici ve koleksiyon temelli etkinlikleri kurmak için sergileme alanları sağlanmasıdır. Sergileme alanları, aynı zamanda bir kültür kompleksi olarak düzenlenen yapının nüvesini oluşturmalıydı. Bu nüvenin etrafı, kültür ve eğitim etkinlikleri için işlevlendirilen bölümlerle uyum içinde tasarlanmalıdır. Kleihues, bir çağdaş mimar olarak bu düşüncelerini MCA müzesinde şeffaf formlar geliştiren sade ve oranlı tasarımlarla gerçekleştirir. Lüks malzemeler ve en yeni teknoloji ürünü olarak tasarladığı MCA müzesi 300 kişilik tiyatrosu, stüdyo formatında düzenlenen atölyeleri, sempozyumlar ve performanslar için özel olarak

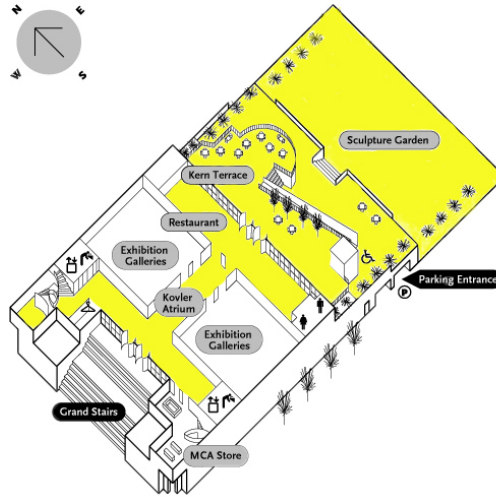
düzenlenen salonları, 18.000'den fazla kitap alabilen sanat kütüphanesi ve heyecan verici bir heykel bahçesiyle, çağdaş müze anlayışının anıtladığı, özgün bir yapı tasarlayarak mimarlık tarihindeki yerini alır.

Kleihues'un çok yönlü tasarımı, modern mimarinin geleneğini harekete geçirir ve yeni tasarımların planlanmasına öncülük eder. Onun müze tasarımlarında geliştirdiği öncülüğün vurguladığı; yer ve mekan ilişkisi, yapının bulunduğu atmosferle uyumu çağdaş müze tasarımının temel kuramlarına yansır. Yapı tipolojisinin, yer alacağı coğrafya ile kurması gereken bağlarını belirleyen bu kuram, mimari stilin belirlenmesinden başlayan ve malzeme seçkisine kadar ulaşan ayrıntıların önemini açıkça belirler. Bu nedendir ki, Kleihues'un MCA Müzesi, Chicago'nun ayrılmaz bir parçasıdır ve çağdaş sanatlara ayrılmış olan müzenin gelişen işlevsel misyonunu başarıyla çözümlenerek içselleştiren net bir yapı tipi ve yeni bir tasarım modelinin ruhunu sunar.

MCA Müzesi Plan Özellikleri

Dikdörtgen bir alanda, simetrik, açık ve kapalı bölüm olarak tasarlanan müze yapısı arazinin eğimine göre planlanır. Asal olarak eserlerin sergilenmesine ayrılan bölümler, zemin üzerine üç kat olarak tasarlanan simetrik planlı sergileme salonlarının tekrarıdır. Eğimin yarattığı yükseklik farklarına göre tasarlanan kotta yer alan katlar, eğitim konferans ve depo alanları olarak değerlendirilmiştir.

Zemin kat planında (Fotoğraf 9), iki kademeli yüksek merdivenlerle ulaşılan ana giriş kapısı, iki yanında simetrik olarak sergileme salonlarının bulunduğu 'Kovler Atriumu' ile heykel bahçesine açılır.

Fotoğraf: 9 MCA Zemin Kat Planı

(<http://www2.mcachicago.org/facility/spaces> 25.05.2014).

Binanın ana giriş bölümünü de içine alan H biçimli bir hol ile simetrik olarak ikiye ayrıldığı görülür. Bu holün iki yanında konumlandırılmış kare formlu iki sergi salonu bulunmaktadır. Kleihues alt sergi salonlarının daha fonksiyonel olabilmesi için taşınabilir duvar sistemi kullanır (Fotoğraf 10). MCA Müzesi galerilerinin esnek tasarımı sayesinde her sergi için özelleştirilebilen ve geçici duvarlarla birbirinden ayrılabilen bir tasarım uygular.

Fotoğraf: 10 Üçüncü kat holünü aydınlatan, kare formulu ön ve arka cephe pencereleri ve merdiven tasarımları. James Lee Byars heykeli. Dil Anıtı The Monument to Language 1955.

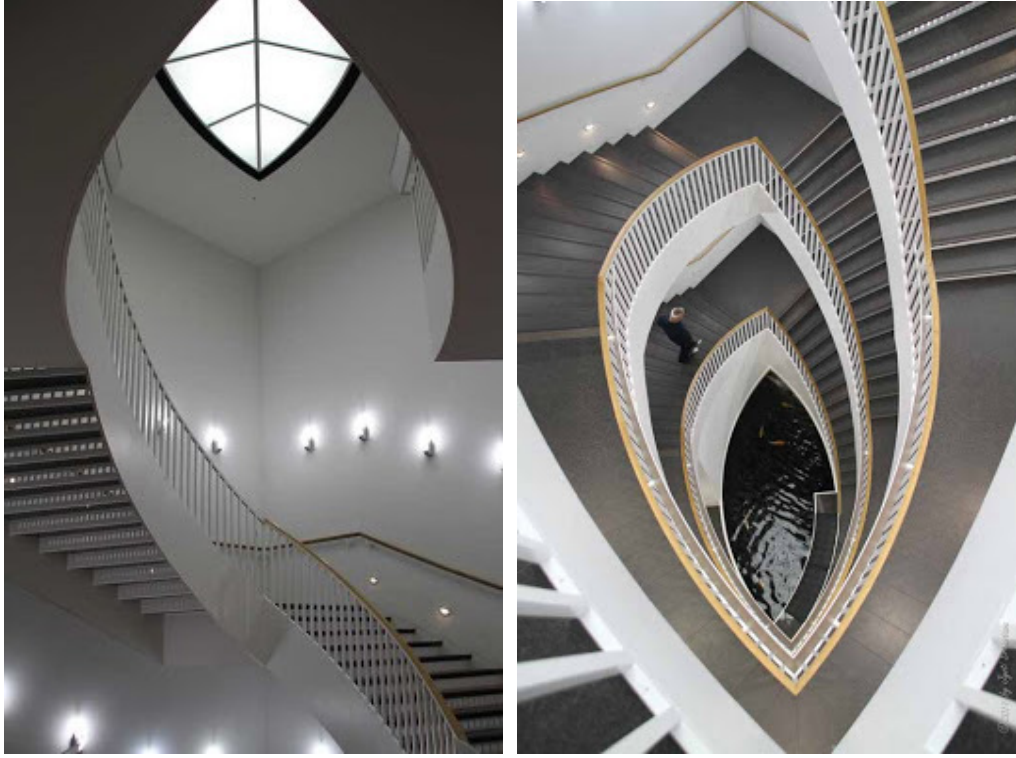
Sergi salonları arasında bulunan dikey koridorlar, her katta sağ ve solda yer alan sergileme salonları için ayrılan kokteyl alanları olarak tasarlanmıştır. Sade, oranlı ve dengeli olan müze planının hareketi, kuzey batı yönüne yerleştirilmiş, merdivenlerin formunu tamamlayan oval rotunda formu, ‘Balık Gözü’ olarak tanımlanan ‘Skylight/Oculus’u ve aydınlattığı merdiven kovası ile sağlanır. MCA Müzesinin mimari simgesi olarak belirlenen bu rotunda formu, Oculusu’yla antik Roma mimarisine göndermeler yapan ve Çağdaş Sanat Müzelerinin gelişiminden etkilenen Josef Paul Kleihues’un özgün tasarımıdır. Bu tasarım aynı zamanda mimarın doğal aydınlatma sisteminin özgün sistemi olarak da mimarlık tarihinde yerini alır.

Zeminde yer alan ve siyah impala granitle döşenmiş bir havuzu çevreleyerek yükselen merdivenler, tepeden doğal ışığı iç mekana taşıyan Tepe penceresi/oculus/ skylight ile aydınlatılır. Tepe penceresi yarı geçirgen bir malzeme ile tasarlanan ‘Balık Gözü’ formu ile yapının doğal aydınlatmasını sağlamaktadır (Fotoğraf 11). Zeminde merdiven kovasını belirleyici olarak kullanılan siyah granit havuz, hem tepe penceresinin ‘Balık Gözü’ formuyla doğa ile kurulan ilişkileri belirler. Aynı zamanda havuz içerisindeki yaşayan yosunlar ve koi balıklarıyla doğa bina içine taşınarak iç dış mekan kavramlarını birleştirir, mimari kavramıyla bağlar kurar. Doğal bir taş olan siyah impala granit kullanılan merdivenler de, müze içerisinde bir aydınlatma aksesuarı gibi tasarlanır. Basamak aralarında uygulanan kare formulu ışık kanalları yaratan boşluklar ile duvar ve merdiven üstü yapay aydınlatma armatürleri sayesinde merdivenler ışıklı bir yol olarak müzenin en dikkat çeken mimari alnını temsil eder.

MCA Müzesi Aydınlatma Özellikleri

Josef Paul Kleihues, sergi salonlarının, koridorların ve merdiven kovalarının (Fotoğraf 11) doğal aydınlatma ile gün ışığını iç mekana taşımaya önem verir. Üst katlar, kırma formlu üçgen aydınlatma panelleriyle aydınlatılır, ara salonlar, ışısız sanat gösterimleri için özel olarak tasarlanmış mekanların yer aldığı bölümdür.

Binanın kesiti incelendiğinde, zemin kattaki sergi salonuna ek olarak en üst katta tonoz yapılı ve simetrik dört sergi salonu daha bulunmaktadır. Bu sergi salonları çatıda bulunan cam kaplama nedeniyle doğal aydınlatma olanağı sunmaktadır (Scheer ve Mesecke, 1996, s.142-146). Ancak ışığın eserlere zarar vermesini engellemek için çatının alt kısmında, tonozlu ve yarı geçirgen malzeme kullanılarak tasarlanan tavan ile homojen bir aydınlatma sağlamaktadır.

Fotoğraf: 11 MCA Müzesi kuzey batı yönüne yerleştirilen, merdivenlerin tasarımını tamamlayan oval rotunda formu, ‘Balık Gözü’ olarak tanımlanan Skylight/Oculus’u ve aydınlattığı ve Merdiven Kovası.

(Fotoğraf; Jülide Belen.)

Fotoğraf: 12 Chicago Çağdaş Sanatlar Müzesi

(MCA, 1996, 30).

Zemin katında ise cephe duvarlarından iç mekâna Chicago mimarisinin tarzı olarak bilinen kare formların birleşmesinden oluşan büyük pencerelerle aydınlatılır (Fotoğraf 12). Zemin kat sergi salonlarına dikkatle bakıldığında, tavanda doğal aydınlatma hissi yaratan dikdörtgen formlu yapay aydınlatma kullanıldığı görülür.

Karşılaştırma ve Değerlendirme

Modernist ekoller olarak adlandırılacak olan Chicago Ekolü, Bauhaus Okulu ve Rasyonalizm akımlarını benimsemiş ve bu üsluplar çerçevesinde tasarımlarını gerçekleştirmiş olan Josef Paul Kleihues, Tarih Öncesi ve Erken Tarih Müzesi gibi tasarımlarında, post-modern bir üslup kullanır (Lampugnani & Sachs, 1999, 132). Tarih Öncesi ve Erken Tarih Müzesi Binası, modernize edilmiş olmasına karşın bu iki yapıda gotik form olduğu gibi bırakılır. Kleihues, hem tarihi dokuyu korumuş hem de binanın dokusuna uygun biçimde, benimsemiş olduğu akımları, yeni ek bina tasarımında kullanmış olduğu materyallerle yapısının tasarımında ve üslupla post-modernist etkiyi yansıtır. Kleihues, Chicago Çağdaş Sanatlar Müzesi'nde benimsemiş olduğu ekollerin tüm izlerini taşıyan bir tasarıma imza atar. Buna ek olarak tasarımında modernize edilmiş tarihi unsurlara da rastlamak mümkündür. Altes Müzesinde Neo Klasik tarzda kullanılan ve Akropolis girişinden esinlenerek tasarlanan kaideler bu düşünceye örnek olarak gösterilebilir. Chicago Çağdaş Müzesi de, neredeyse kübist denilebilecek kadar modernize edilmiştir.

Josef Paul Kleihues, MCA Müzesi tasarımında gerçekleştirdiği doğal aydınlatma projesine, daha önce planladığı yapılarda uyguladığı yöntemlerle geliştirerek ulaşır. Bu alanda gerçekleştirdiği ilk aydınlatma projesini, 1986-1989 yıllarında Sindelfingen Lütze Müzesine uygular. Hem galeri hem de müze olarak kullanılan bu yapının planı, Kleihues'un kare formunu bir birim olarak tüm müze tasarımına taşıdığını belirler. Tavandan yapay bir ışıkla aydınlatılan sergi salonları, kare formlu pencereleriyle doğal bir aydınlatmaya olanak sağlar. Ancak sanat eserlerinin zarar görmemesi için bu pencerelerde, gerektiğinde ışığı kesebilen storlar kullanılır. Binanın en üst katı tamamen doğal ışığı iç mekana taşıyan skylightlarla aydınlanır.

Kare bir ızgaraya oturtulmuş ana binaya ek olarak tasarlanan sekizgen formlu yapının üst kat sergi salonunda doğal aydınlatma, pramidal formuyla tamamen cam kaplı olan örtü sisteminin iç mekanında, köşegenleri yırtılan brandalar kullanılarak mekana dağıtılır (Fotoğraf 13).

Fotoğraf: 13 Lütze Müzesi, Sindelfingen.

(<https://m.facebook.com/GalerieSindelfingen> 01.06.2015, 17.25)

Kleihues tarafından 1980 yılında planlanan ve 1982-1989 yılları arasında tamamlanan Frankfurt Tarih Öncesi ve Erken Tarih Müzesi, Gotik mimarinin en belirgin özelliğini yansıtan tasarımıyla, triforium galerisinde yer alan sivri kemerler arasından mekana taşan büyük pencerelerle aydınlatılır. Ancak Kleihues özellikle rasyonalist bir üslupla, kare formu binanın dış kaplamasında bir birim olarak kullanır. Buna ek olarak Chicago Penceresi olarak adlandırılan büyük ve geniş pencere stilini de uygulayarak, yapının doğal ışıkla aydınlatılmasını sağlar.

Kleihues'un 1992–1996 yılları arasında tamamladığı Berlin Çağdaş Sanatlar Müzesinin Binanın eski versiyonunda kullanılan metal konstrüksiyon iskelet Chicago ekolünü benimseyen Josef Paul Kleihues'un tasarımında da aynen kullanılmıştır. Buna ek olarak, yine Chicago ekolüne paralellik gösteren ve doğal aydınlatma sağlayan çok sayıda geniş pencereler de yeni tasarımda yerlerini korumuşlardır. Merkez salonun iki tarafında, kemerlerle ayrılan bölümde, tavanda uygulanan camlı tonoz sistemi ile gün ışığı ile aydınlatma sağlanmıştır. Bu tonoz sistemi nedeniyle mekana geçebilecek olan sert ışık, dikdörtgen formlu yarı şeffaf bir kaplama yardımıyla yumuşatılmıştır.

Sonuç

Sonuç olarak, Chicago Ekolü'nü temel alarak incelenen mimar Josef Paul Kleihues'un tasarımı olan Chicago Çağdaş Sanatlar Müzesi, Chicago kent dokusuna ve geleneksel üsluba uygun biçimde tasarlanmıştır. Kleihues MCA'nın tasarımında şiirsel rasyonalist bir üslup ile fonksiyonel binayı bir araya getirmiştir. Kleihues, Chicago'nun geleneksel modern mimarisini gerçekleştirdiği doğal aydınlatma projesiyle ve hem saydamlık hem de yenilikçi ruhu göz önünde bulundurarak MCA'nın tasarımını gerçekleştirir. Çağdaş Müze mimarisinde mekan tasarımı ve doğal aydınlatma projeleri ile yerini almıştır.

Kaynakça Listesi

- Adams L., S. (2008). *The History of Western Art*. New York: The McGraw-Hill Companies.
- Anonim, (1996). A New Home For Art. *Chicago Tribune*. (<http://www.chicagotribune.com/search/dispatcher.front?Query='A+New+Home+For+Art'+1996&target=all&spell=on>).
- Anonim, (1991). A German Architect For Chicago Museum. *The New York Times*. (<http://www.nytimes.com/1991/06/03/arts/a-german-architect-for-chicago-museum.html>)
- Anonim, (1996). *Collective Vision: "Creating A Contemporary Art Museum*. Chicago: Museum of Contemporary Art.
- Childs, D. (2004). Professor Josef Paul Kleihues. Berlin and International Architect. *Independent*. (<http://www.independent.co.uk/news/obituaries/professor-josef-paul-kleihues-550446.html>).
- Emanuel, M. (1980). *Contemporary Architects*. UK: Palgrave Macmillan. (ISBN 978-1-349-04184-8).
- Hohensee, N. (2010). Reinventing Traditionalism: The Influence of Critical Reconstruction on the Shape of Berlin's Friedrichstadt, Volume11. Number 1. *Intersections Online*. (https://depts.washington.edu/chid/intersections_Summer_2010/Naruelle_Hohensee_Critical_Reconstruction_and_the_Friedrichstadt.pdf)
- Kamin, B. (1996). Tribune Architecture Critic. The New Mca. *Chicago Tribune*. (http://chicagotribune.newspapers.com/search/#dr_year=1996-1996&query=Tribune+Architecture+Critic.+The+New+Mca.&query=Tribune+Architecture+Critic.+The+New+Mca.+1996).
- Kleihues, J., P. (1989). *The Museum Projects*. NewYork: Rizzoli. (ISBN 10: 0847811263 ISBN 13: 9780847811267).
- Lampugnani V., M. ve Sachs A. (1999). *Museums New York and Art Center Basel*. s.132-139.
- Lupton, E. (1993). The ABC's of [Triangle, Square, Circle], *The Bauhaus And Desing Theory*. ISBN 1-878271-42-3)
- Mesecke A. ve Scheer T. (1996). *Josef Paul Kleihues: Themes and Projects*. Birkhäuser Basel, ISBN 10: 3764353872 ISBN 13: 9783764353872
- Ragon, M. (2010). *Modern Mimarlık ve Şehircilik Tarihi*. (Çev: Prof. Dr. Murat Aykaç Erginöz) İstanbul: Kabalıcı Yayınevi.
- Siedler E. ve Niggemeyer W., J. (1964). *Die Gemordete Stadt*, Berlin: Herbig.
- Wolfe, T. (1996). Bauhaus ve Sonrası. (Çev: Feyyaz Erpi). Mimarlık Dergisi: *Mimarlar Derneği 1927*. ISBN: 975-96041-0-8 (www.md1927.org.tr/yayin/bauhaus-ve-sonrasi-tom-wolfe-feyyaz-erpi-ceviren).

-
- <http://www2mcachicago.org/about/building> (07.04.2014, 19:40)
- <http://www.independent.co.uk/news/obituaries/professor-josef-paul-kleihues-6162035.html>
(10.04.2014, 15:28)
- <http://yapidergisi.com/makaleicerik.aspx?MakaleNum=37> (10.04.2014, 20:34)
- <http://www.arkitera.com/haber/4743> (30.05.2014 22:05)
- <https://m.flickr.com/#/photos/snarlingsguirrel/4281546081> (24.05.2014 20:22)
- <http://www.kleihues.com/index.php?museum-vor-und-fruehgeschichte-museum-for-pre-and-early-history> (01.06.2014, 16.50)
- <http://www.kleihues.com/index.php?aid=138-3>
- <http://www2.mcachicago.org/about/history> (25.05.2014, 18.09)
- <http://global.britannica.com/Ebchecked/topic/534392/Lucius-Annaeus-Seneca> (04.06.2014,
16.00)
- <http://www2.mcachicago.org/about/building> (11.05.2014, 17.00)
- <http://www.kleihues.com/index.php?aid=139-3> (04.06.2014, 16.24)